Renata Michalak
Elżbieta Misiorna

Storyline kontekstem nabywania umiejętności uczenia się

We współczesnej edukacji ogromne znaczenie przypisuje się wczesnym doświadczeniom edukacyjnym dziecka. Podyktowane jest to, zapewne najnowszymi wynikami badań zwłaszcza z zakresu neurobiologii, które wskazują, że okres wczesnego dzieciństwa jest krytyczny dla rozwoju struktur mentalnych jednostki. Doświadczenia z pierwszych lat życia mają wpływ na życiowe szanse dziecka. Beztroskie, spokojne, radosne i szczęśliwe dzieciństwo jest ważne i gwarantuje jednostce możliwość wykorzystania w przyszłości swojego potencjału. Wczesne lata uznane są za okres szczególnej wrażliwości dziecka na oddziaływania zewnętrzne, są kluczowym etapem w jego całej biografii. Jednocześnie jest to czas, w którym dzieci potrzebują wyjątkowej opieki i kształcenia na najwyższym poziomie. Nauczanie powinno być dla dziecka intelektualną przygodą, zabawą, ekscytującym przeżyciem, dynamicznym doświadczaniem, tego, z czym się ono, na co dzień styka. W obecnej rzeczywistości edukacyjnej, w której nauczyciel ma daleko idącą autonomię, umożliwiającą mu dokonywanie swobodnego wyboru strategii nauczania nie może o tym zapominać. Projektując, zatem oferty edukacyjne musi zwracać szczególną uwagę na ilość i jakość doświadczeń, jakie dziecko zdobywa w procesie kształcenia, gdyż to one stanowią podstawowy materiał jego rozwoju. Każde dziecko zasługuje na najlepszy możliwy start w życie i wsparcie, które zapewnia mu w pełni wykorzystanie indywidualnego potencjału.

Strategią, która doświadczenia dzieci czyni kontekstem uczenia się jest zapewne **storyline.** Jednocześnie tworzy warunki do nabywania przez dzieci umiejętności metakognitywnych, które determinują ich sukces edukacyjny i powodzenie w zmaganiu się z problemami, jakie stawia każdemu człowiekowi życie. Warto także podkreślić, że w bardzo zindywidualizowany sposób dociera i buduje dziecięce doświadczenia.

Storyline stwarza wielorakie możliwości wprowadzania dzieci w naturalny, bliski im świat oraz uczy ich dostrzegania, rozumienia i wrażliwości na liczne problemy dnia codziennego. Wielość i bogactwo rozwiązywanych problemów gwarantuje dzieciom atrakcyjny kontekst uruchamiania różnorodnych form aktywności, co z kolei pozwala na lepsze utrwalenie i wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności. Stwarza, zatem wiele okazji do konstruowania osobistej wiedzy poprzez gromadzenie doświadczeń z „pierwszej ręki". Jednocześnie wymusza konieczność korzystania z wielu różnorodnych źródeł informacji.

Olbrzymią zaletą omawianej strategii jest także to, że scala ona podstawowe umiejętności, doświadczenia i treści nabywane w sposób programowy z realnym życiem, jakie toczy się poza jej murami. Pozwala to dziecku na nabycie umiejętności życia w kontekście wieloznacznym.

Zajęcia kreowane zgodnie z założeniami storyline zapewniają dzieciom wiele okazji do podejmowania różnorodnej aktywności, rozwijania ich twórczości i wyobraźni. Należy też podkreślić, że rozwijają dziecięce kompetencje kooperatywnego działania, dokonywania wyborów i rozwiązywania konfliktów. Podczas realizowania zadań dzieci angażują się „całym sobą", czyli angażują intelekt, emocje i uczucia, a także wolę i to w różnych dziedzinach aktywności, co z kolei wyzwala, inspiruje i dynamizuje następne działania. Jednocześnie zajęcia pozwalają na ujawnianie i kształtowanie indywidualnych stylów uczenia się dzieci i stwarzają okazje sprzyjające rozwijaniu wielostronnej inteligencji, co gwarantuje im efektywne psychospołeczne funkcjonowanie w teraźniejszości, jak i dorosłości.

Wykorzystanie storyline w procesie kształcenia dzieci pozwala na całkowitą i naturalną integrację różnych dyscyplin wiedzy. Warto przy tej okazji podkreślić, że integracja programowa stała się przyczynkiem powstania storyline w Zachodniej Szkocji. W 1967 roku środowisko praktyków i nauczycieli akademickich poszukiwało swoistej „klamry" spinającej różne aspekty programu nauczania w edukacji dziecka, efektem czego było właśnie wypracowanie tej strategii (*International Storyline Conference held in the Aalborg Congress and Culture Centre,* Aalborg, Denmark 6 to 8 November 2000). Jej istota wyraża się w możliwości podejmowania zadań z różnorodnych dziedzin wiedzy, zwykle poprzez samodzielny wybór problemu oraz samodzielne lub grupowe poszukiwanie jego rozwiązań. Dzięki temu dzieci gromadzą w krótkim czasie wiele informacji, propozycji, pomysłów, faktów z różnych obszarów funkcjonowania człowieka.

Storyline jest strategią, która aktywizuje i motywuje dzieci do działania, gdyż ciągle stawia je w sytuacji dokonywania wyborów, argumentowania, samodzielnego bądź zespołowego podejmowania decyzji oraz ponoszenia za nie odpowiedzialności. Uczy współdziałania, negocjowania, dyskutowania, przekonywania o słuszności zgłaszanych poglądów i propozycji, krytycznego spojrzenia na własne poglądy i weryfikowania oceny poglądów swoich i innych. Stwarza więc dzieciom wiele sposobności do angażowania się w osobisty, indywidualny rozwój poznawczy, społeczny, emocjonalny, fizyczny i etyczny.

Organizacja zajęć w kontekście omawianej strategii daje dzieciom zróżnicowane możliwości rozwijania indywidualnych zasobów, a więc ujawniania zainteresowań, potrzeb, oczekiwań. W związku z tym, każde dziecko może doświadczyć radości i osiągnięć na miarę własnych możliwości i osobistego w nich zaangażowania.

Storyline kreuje bogate, różnorodne i interaktywne otoczenie edukacyjne, które prowokuje dzieci do twórczego poszukiwania informacji w toku eksperymentowania, obserwowania, przewidywania, wnioskowania, eksplorowania, stawiania pytań i poszukiwania odpowiedzi na nurtujące ich problemy. Jednocześnie stwarza dzieciom wiele okazji do doświadczania indywidualnego i zespołowego działania, gdzie końcowy efekt pracy jest wynikiem twórczych i kreatywnych inicjatyw wszystkich osób zaangażowanych w ich realizację. W toku tych działań dzieci zdobywają umiejętności prezentowania siebie i swoich kolegów oraz efektów podejmowanych zadań zarówno indywidualnych, jak i grupowych. Wobec tego doświadczają „bycia ocenianym i oceniającym", uczą się pomagania i korzystania z pomocy innych, modyfikowania strategii działania partnera i podlegania korekcie z jego strony, wyjaśniania, kierowania, ale także wykonywania cudzych poleceń i akceptowania reguł ustalonych przez innych. Jednocześnie dzieci mają niepowtarzalną okazję budowania osobistego obrazu świata poprzez negocjowanie różnych perspektyw, a więc doświadczania edukacji rówieśniczej. Edukacja „od" rówieśnika, „razem" z nim i „przy jego pomocy" staje się najcenniejszą drogą nabywania osobistych kompetencji, w toku wspólnego przechodzenia ze strefy aktualnego do najbliższego rozwoju. Rówieśnik pełni tu zróżnicowane role od ważnego źródła pomysłów i inicjatyw, poprzez układ odniesienia dla porównań, edukacyjne wsparcie aż do kontekstu tworzenia tożsamości. Zatem w pełni jest tu realizowana idea tutoringu rówieśniczego, istota którego wyraża się w założeniu, że relacje rówieśnicze przyczyniają się do wzbogacenia wiedzy życiowej dziecka, umiejętności społeczno-emocjonalnych, panowania nad własnymi reakcjami i komunikowania się z innymi. Już sama obecność rówieśnika działa stymulująco na zachowanie się dzieci, które zwykle podejmują zadania z inspiracji rówieśniczej. Podejmowanie zaś zróżnicowanych form aktywności prowadzi do wzbogacenia doświadczeń dzieci, które stają się głównym materiałem ich rozwoju, co szczególnie w swych pracach podkreśla M. Tyszkowa.

Zajęcia oparte na *storyline* charakteryzuje nie tylko bogactwo i różnorodność ofert, ale i ogromna dynamika. Dzieci nieustannie prowokowane są do podejmowania zadań, wymagających angażowania wszystkich sfer osobowości. Dzięki temu zajęcia są atrakcyjne zarówno dla dzieci, jak i nauczyciela i trudno ująć je w ogólnie przyjęte „ramy" metodyczne.

Dokonana charakterystyka istoty *storyline* implikuje konieczność zaprezentowania strategii jej projektowania.

Nauczyciel organizujący zajęcia w oparciu o *storyline* nie rozpoczyna ich od przedstawienia głównych celów, zapisania tematu czy głównych tez. Wykorzystuje natomiast opowiadanie jako kontekst, w którym przebiega proces uczenia się. Dzięki temu uczestnicy wraz z nauczycielem kreują bogate środowisko uczenia się, w którym podejmują różnorodne aktywności w naturalny sposób. Poza tym, co jest szczególnie istotne, opowiadanie dostarcza uczestnikom jasnej struktury tego, co staje się przedmiotem nauczania.

Scenariusz storyline składa się z *epizodów*, a więc głównych części opowiadanej historii oraz *pytań kluczowych* .

Najpierw nauczyciel przygotowuje opowiadanie, które dzieli na poszczególne części zwane epizodami. Prezentowana przez nauczyciela historia powinna rozpoczynać się inspirującym startem, który ma zachęcić osoby uczestniczące do wzięcia w niej udziału. Potem powinno nastąpić jej rozwinięcie, które zapoczątkowuje jakiś trudny problem życiowy, wymagający natychmiastowego rozwiązania lub jakieś niesamowite wydarzenie. Wreszcie ostatni epizod powinien kończyć się efektywnym zakończeniem, które jest zwieńczeniem samodzielnych działań i decyzji dzieci.

Po podziale historii na poszczególne jej części nauczyciel przystępuje do opracowania pytań kluczowych.

Najogólniej można wyróżnić dwa rodzaje pytań: pytania, których celem jest zachęcenie uczniów, zmotywowanie, wyzwalanie ich inwencji, refleksji lub działania oraz pytania, których celem jest naprowadzenie ich na właściwą odpowiedź.

Pierwszy rodzaj pytań nosi właśnie nazwę **pytań kluczowych**.

Opracowanie pytań kluczowych w konwencji metody *storyline* jest sprawą naprawdę trudną, gdyż powinny one być:

- niejednoznaczne, otwarte oraz ryzykowne. Niejednoznaczne w tym sensie, że nauczyciel nie podaje uczestnikom wyników zadań, ani w jaki sposób je osiągnąć. Ryzykowne zaś w tym znaczeniu, że nie może być on do końca pewien, czy dzieci zechcą zmierzyć się z proponowanym przez niego problemem,
- pobudzać uczniów do samodzielnego stawiania pytań,
- umożliwiać nauczycielowi i dzieciom stawianie i podejmowanie zadań częściowych w ramach zadania ogólnego,
- zachęcać uczniów do wykorzystywania osobistych doświadczeń i wiedzy. Pytania kluczowe powinny umożliwiać organizację doświadczeń oraz praktyczne ich użycie,
- umożliwiać wykorzystywanie wiedzy do rozumienia zjawisk zachodzących w realnym świecie,
- pobudzać dzieci do konstruowania w pierwszej kolejności swoich własnych pojęciowych modeli,
- zachęcać uczniów do prowadzenia eksperymentalnych i hipotetycznych dyskursów,
- angażować emocje i rozwijać odpowiedzialność,
- stwarzać dzieciom okazje do ćwiczenia wielu istotnych w życiu codziennym czynności,
- tworzyć sytuacje do działania kooperatywnego oraz negocjowania i dyskutowania,
- rozwijać u dzieci poczucie odpowiedzialności, sprawstwa i współdecydowania o sposobie realizacji zajęć (Vos 1992, s. 27-32).

Pytania kluczowe powinny być, zatem szczególnie dokładnie przygotowane i przemyślane przez osobę prowadzącą zajęcia. Poprzez zadawanie pytań nauczyciel zachęca dzieci do dzielenia się swoimi doświadczeniami, przeżyciami i wiedzą. To szczególnie ułatwia im proces konstruowania nowej wiedzy w kontekście wiedzy uprzedniej. Stawianie pytań kluczowych zachęca dzieci do budowania własnych modeli tego, czego mają się nauczyć, stawiania hipotez, które będą następnie weryfikować w toku działalności badawczej. Cechą istotną pytań kluczowych jest to, że umożliwiają dzieciom odwoływanie się do ich własnych doświadczeń i przeżyć, a nie jedynie do „suchych" faktów i pojęć. Warto przy tym podkreślić, że nauczyciel stawiając pytania pełni rolę facylitatora, osoby zainteresowanej i zatroskanej, a nie egzekutora wiedzy. Nauczyciel stawiając pytania dzieciom kreuje kontekst treściowy opowiadanej historii. Uczniowie i nauczyciele wspólnie tworzą scenariusz zajęć poprzez wizualizację, wykorzystując przy tym różnorodne techniki. Swoistym paradoksem tej strategii kształcenia jest to, że nauczyciel mimo, że zna całą historię i zaprojektował jej ramy oraz główne formy aktywności dzieci, nie może przewidzieć ani zawartości treściowej, ani przebiegu jej wydarzeń, gdyż wszystko pozostaje w rękach jej uczestników. Pytania kluczowe, zatem uczą przede wszystkim przejmowania inicjatywy i brania odpowiedzialności za własne uczenie się.

Pytania kluczowe nauczyciel stawia dzieciom, a one w odpowiedzi na nie podejmują różnorodne czynności i działania i w ten sposób zajęcia realizowane metodą *storyline* rozwijają się. Główną, zatem rolą nauczyciela pracującego tą strategią jest opanowanie technik stawiania pytań wyzwalających aktywność dziecka.

W związku z tym, że w strategii tej praktycznie wszystko zależy od dzieci, od ich wiedzy, doświadczeń, zainteresowań najważniejszym momentem jest inspirujący i wciągający start. Jeżeli nie będzie on zachęcał ich do wzięcia udziału w tworzonej historii, to *storyline* zakończy się fiaskiem. Projekt zajęć przygotowany przez nauczyciela może zostać wprowadzony w życie tylko dzięki pracy i wyobraźni dzieci. Rolą, zatem nauczyciela jest współpraca z dziećmi, gdyż od stopnia ich zaangażowania zależy rozwój opowiadanej historii, a więc powodzenie zajęć.

Storyline dostarcza skutecznej i uporządkowanej struktury zajęć. Układ poszczególnych zajęć lub całej ich serii odwołuje się ciągle do tej samej ramy, którą wyznacza opowiadana historia (story) znana dzieciom, bądź specjalnie tworzona przez nauczyciela. Wspólny szkielet opowiadania podzielonego na poszczególne epizody pomaga w zintegrowaniu rozmaitych tematów i treści, przedmiotów i umiejętności. Pozwala na koncentrowanie wszystkich zabiegów edukacyjnych wokół osoby dziecka i jego rozwoju we wszystkich sferach: społecznej, psychicznej, intelektualnej i moralnej.

Storyline jako strategia nauczania gwarantuje dziecku poczucie bezpieczeństwa, gdyż nauczyciel stawiając pytanie nie pyta o konkretną wiedzę, ale doświadczenia, pod którymi kryje się wiedza dziecka. Na podstawie podejmowanych przez dziecko działań, nauczyciel wnioskuje o poziomie jego wiedzy, która to ujawnia się także w przejawianych przez niego umiejętnościach.

W tej strategii edukacyjnej całkowicie zmienia się rola nauczyciela, który jest świadomy, że uczenie się, a więc nabywanie i rozwijanie wiedzy oraz umiejętności przez dzieci zachodzi w rezultacie nie tyle jego aktywności, co aktywności podejmowanej przez dzieci. Zatem do głównych zadań nauczyciela należy organizowanie takich form aktywności, podczas których dzieci uczą się od siebie nawzajem. Nauczyciel przede wszystkim powinien dołożyć wszelkich starań, aby kreować jak najlepsze warunki do aktywności uczniów poprzez organizowanie inspirujących zadań, pobudzających twórczość i dostarczających cennych edukujących doświadczeń. Nauczyciel powinien występować w roli organizatora, uczestnika i przewodnika, który wskazuje uczniom najskuteczniejsze drogi poznawania świata i siebie samego.

Strategia ta stwarza pełną swobodę w korzystaniu z różnorodnych metod aktywizujących procesy uczenia się dzieci. Zapobiega to zjawisku tak zwanej monotonii metodycznej.

Jednocześnie nauczyciel może większą uwagę zwrócić na sprawną organizację zajęć i stwarzanie odpowiedniego klimatu, który będzie sprzyjał i prowokował do podejmowania satysfakcjonujących oraz coraz to trudniejszych zadań, gdyż nie musi koncentrować się tak, jak dotychczas na sposobach przekazywania gotowych informacji, rozwiązań i propozycji.

Storyline tworzy szczególny kontekst edukacyjny, w którym:

- minimalizuje się nauczycielskie egzekwowanie i sprawdzanie wiedzy, a maksymalizuje międzypersonalne dzielenie się informacjami i doświadczeniami w toku podejmowanych przez uczniów form aktywności. Zrywa zatem z tradycyjnymi sposobami oceniania stopnia opanowania poszczególnych partii materiału na rzecz rzeczywistego oceniania dzieci w naturalnych sytuacjach, w których podejmują one różnorodne czynności, jak: odgrywanie i pisanie historyjek, projektowanie planu i chronologii wydarzeń, rysowanie mapy, dyskutowanie, negocjowanie znaczeń, organizowanie debat i inne;
- zachowuje się równowagę między analizą a refleksją, co oznacza, że uczniowie mają wiele okazji do rozwijania uczuć i rozumienia świata ich doświadczeń, a nie jedynie rozpoznawania, wyjaśniania i odtwarzania. Refleksja pozwala na rozwijanie wieloaspektowego myślenia i przewidywania, które pozwala zakotwiczyć osobiste doświadczenia w umysłach dzieci;
- stwarza się uczniom możliwości kreatywnego odpowiadania na pytania nauczyciela poprzez podejmowanie ekspresyjnych form wypowiedzi, takich jak: śpiewanie, rysowanie, malowanie, rytmizowanie, pisanie książek, kronik, dzienników, wywiadów, opowiadanie historyjek w różnych kontekstach przestrzennych, czasowych i innych;
- naturalnie integruje treściowe aspekty toczącej się historii w wymiarze, geograficznym, matematycznym, przyrodniczym, społecznym, ekonomicznym, polonistycznym, historycznym itd.;
- eksponuje się użyteczność i funkcjonalność zdobywanych kompetencji poprzez podejmowanie rzeczywistych czynności, których rezultatem są konkretne wytwory, takie jak: plakaty, ulotki, modele, bilboardy, prezentacje multimedialne, strony internetowe, kroniki, piosenki, filmy, nagrania radiowe i telewizyjne itd.

Zatem można powiedzieć, że *storyline* jest strategią atrakcyjną, w pełni angażującą i stawiającą dzieci w sytuacjach nieustannych poszukiwań, wyzwań i zabawy, które umożliwiają nabywanie i wzbogacanie ich kluczowych kompetencji.

BIBLIOGRAFIA:

Kilan-Lipka A. (1997) *The story line as an innovation.* [w:] *School voor Beeld.* Hogeschool van Utrecht.

Michalak R., Misiorna E. (2000) *Problemy klasy szkolnej rozwiązywane metodą story-line. Nauczyciel z Klasą, nr 1.*

Michalak R. (2002) *Metody wyzwalające aktywność uczniów.* [w:] H. Sowińska, E. Misiorna, R. Michalak *Konteksty edukacji zintegrowanej.* Poznań, Wyd. Eruditus.

Michalak R., Misiorna E. (2006) *Przykłady rozwiązań praktycznych – storyline i metoda projektów.* [w:] R. Michalak, E. Misiorna *Konteksty gotowości szkolnej.* Warszawa, CMPPP

Tyszkowa M. (1988) *Rozwój psychiczny człowieka w ciągu życia. Zagadnienia teoretyczne i metodologiczne.* Warszawa, PWN

Vos E. (1992) *Can you help Stephany? On the posing of key-question within the storyline approach to primary education.* Bureau voor Educatieve Ontwerpen, Gouda, The Netherlands